

movně četných změn, a to i na základě pozměňovacích návrhů vládních poslanců. Poslanecká sněmovna je fakticky nerozpustitelná (na úspěšném rozpuštění se musí podílet přinejmenším většina poslanců), vlády mívají těsné většiny, pokud vůbec, a oslabuje je i prezident, který nikdy nebyl pouhým formálním reprezentantem státu (na rozdíl od Michala Kubáta si nemyslím, že ústavní postavení prezidenta se oproti První republice oslabilo, naopak, existence významných nekontrasignovaných pravomocí podle čl. 62 Ústavy prezidenta posiluje).

Co Michal Kubát navrhuje? Vládu proti Poslanecké sněmovně by mohl posílit z Německa, Španělska a Polska známý institut konstruktivního vota nedůvěry (Poslanecká sněmovna může vyslovit nedůvěru vládě, jen navrhne-li zároveň nového premiéra); vládní návrh novely Ústavy (sněmovní tisk 668) ale kritizuje jako nedotažený – např. není jasné, proč by takto ustavený premiér musel se svou vládou do třiceti dnů žádat Poslaneckou sněmovnu znovu o vyslovení důvěry (s. 80).

Podle polského vzoru dále navrhuje inovovat proces sestavování vlády po volbách, který se zejména v roce 2006 těžce zadrhával. Polský model (srov. čl. 154 a 155 polské ústavy) má jednak kratší lhůty (premiér je designován do čtrnácti dnů a do dalších čtrnácti dnů s vládou žádá o důvěru), jednak se v sestavování vlády střídají prezident (první a třetí pokus) a Sejm (druhý pokus); neuspěje-li ani třetí pokus, prezident musí (v ČR jen může) Sejm rozpustit (s. 81–82). Michal Kubát by ústavně posílil i postavení premiéra ve vládě (srov. čl. 148 a 149 polské ústavy), i když i český premiér je ústavně (ne však nutně politicky) poměrně silný (navrhuje ministry a jejich pověření konkrétními ministerstvy, premiérovu návrhu na odvolání ministra je prezident povinen vyhovět, srov. čl. 74 Ústavy, atd.).

Na úrovni vnitřních parlamentních pravidel by Michal Kubát přivítal příklon k usměrněné parlamentní kultuře; ztížil by vznik poslaneckých klubů uprostřed volebního období, posílil pravomoci předsedajícího k usměrnění rozprav, zavedl by časové limity pro projevy poslanců i celé rozpravy k jednotlivému bodu, zvýhodnil by vládní návrhy zákonů před poslaneckými a omezil by možnosti poslanců podávat pozměňovací návrhy k vládním předlohám (s. 85).

Kubátova knížka na příkladu České republiky výstižně ilustruje základní politologické pojmy a koncepty a nabízí zajímavá řešení české politické krize – přechod k majoritní demokracii, zavedení dvoukolového většinového systému, posílení vlády konstruktivním votem nedůvěry a preciziaci procesu sestavování vlády a přechod k usměrněné parlamentní kultuře. Jsou to recepty rozumné, promyšlené, osvědčené a uskutečnitelné.

Kubátův hlas by neměl přeslechnout nikdo z těch, kdo přemýšlejí nad stavem české politiky a možnostmi jeho změny. Stejně tak je Kubátova knížka výborným politologickým základem pro studium českého ústavního práva.

JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Longchamps de Bérier F. Law of Succession: Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011, 290 s.

“Roman law is, above all, the legacy of legal thought. It shows how law reflects values and what those values might be from the legal perspective. The study of the experience of Roman law enables us to see which legal principles work, what actually is constant, and what, regardless of the changing circumstances, can always be brought back.”

I týmito slovy renomovaný polský profesor rímskeho práva, Franciszek Longchamps de Bérier, tlmočí čitateľovi spôsob, akým vo svojej publikácii s názvom *Law of Succession*:

Roman Legal Framework and Comparative Law Perspective, hľadí na prínos a postavenie rímskeho práva v súčasnej právnej kultúre. Rímske právo je nielen neoceniteľným zdrojom právnických skúseností a poznatkov, z ktorých možno čerpať pri právno-komparatistických štúdiách, lež tvorí i zjednocovací faktor európskych súkromnoprávných úprav a z toho dôvodu môže slúžiť ako adekvátne východisko a spoločný základ moderných prác, smerujúcich k unifikácii a kodifikácii európskeho súkromného práva. Aj ono sa v priebehu svojho vývoja nevyhnutne muselo potýkať s problémom plurality právnych tradícií a hľadať nosné piliere umožňujúce ich vzájomnú koexistenciu.

V anotovanej publikácii sa autor zamerá na oblasť rímskeho práva dedičského, ktoré bolo podľa jeho vlastných slov najrozvinutejším a zároveň „the most Roman“ odvetvím rímskeho práva. Nemalé množstvo prameňov, ktoré sa do dnešného dňa zachovalo, svedčí o veľkom záujme, ktorý rímske dedičské právo v priebehu svojho vývoja požívalo. Za účelom porovnania s inými oblasťami rímskeho práva, autor uvádza napríklad justiniánske Digesta, v ktorých sa dedičskému právu venuje až štvrtina ich obsahu. Pokiaľ ide o súveké učebnice rímskeho práva, až tretina justiniánskych, a rovnako aj Gaiových Inštitúcií, sa dotýka inštitútov dedičského práva. Najväčšiu pozornosť pritom rímski právnici venovali najmä problematike testamentov, odkazov a fideikomisov.

Vo svojej práci profesor Longchamps de Bérier prezentuje rímske dedičské právo ako základný rámec pre diskusiu o dedičskom práve a jeho právnych úpravách osvojených jednotlivými krajinami. Výstižne a prístupne charakterizuje systém rímskeho dedičského práva a jeho inštitúty, s ktorými zároveň porovnáva zodpovedajúcu súčasnú právnu úpravu predovšetkým v Rakúsku, Nemecku, Taliansku, Belgicku, Švajčiarsku, Poľsku, ale aj v mnohých iných krajinách. Vychádza pritom z rozsiahleho pramenného materiálu tak rímskeho práva, ako aj súčasných právnych úprav. Prácu však obohacuje i množstvom neprávnických, predovšetkým starovekých prameňov.

Obsah publikácie je rozdelený do dvoch hlavných častí s názvom „The Law“ a „The Testator“, ktoré sa spoločne členia na sedem kapitol. Po krátkom načrtnutí postavenia a významu dedičského práva v systéme (predovšetkým) práva rímskeho, pristupuje autor v prvej kapitole s názvom „General notions“ k výkladu procesných prostriedkov slúžiacich na ochranu práv patriacich do oblasti dedičského práva. Predstavuje i jednotlivé druhy spôsobilosti, ktoré boli v práve rímskej nevyhnutným predpokladom nielen zriadenia testamentu, lež i toho, aby sa niekto mohol stať dedičom, odkazovníkom, či inak oprávneným pre prípad smrti.

Vzhľadom na zameranie práce možno veľmi pozitívne hodnotiť zaradenie druhej kapitoly, ktorá sa zaoberá hodnotami a princípmi rímskeho dedičského práva. Rozdiel medzi hodnotami a princípmi charakterizuje autor slovami: „It would seem that values are the goals, whereas principles are the paths that lead to the attainment of these goals.“ Väčší priestor než hodnotám venuje autor princípom dedičského práva, medzi ktoré zaradil princíp „*nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*“, ďalej princípy testamentárnej slobody, rodinnej solidarity, rešpektovania vôle poručiteľa, a rovnako aj princípy „*semel heres semper heres*“ a „*nasciturus pro iam nato habetur quotiens de commodis eius agitur*“. Osobitne možno vyzdvihnúť predovšetkým výklad dotýkajúci sa princípu rodinnej solidarity. Autor tu zobrazuje vzájomný vzťah medzi právnou úpravou intestátneho dedenia a koncepciou rodiny, charakteristickou pre ten, ktorý právny systém. Podotýka, a zaiste s ním možno súhlasiť, že princíp rodinnej solidarity nachádza svoje vyjadrenie predovšetkým v systéme intestátnej dedičskej postupnosti, ktorá odzrkadľuje sociálne presvedčenie o tom, kto má byť nástupcom poručiteľa. Princíp rodinnej solidarity možno pozorovať tiež v ochrane, ktorú právny poriadok priznáva členom rodiny pre prípad, že poručiteľ zanechá testament, ktorým by eventuálne mohol ich nástupníctvo vylúčiť. Skrz analýzu rímsko-právnych pojmov „*pars legitima*“

a „*portio debita*“, pristupuje profesor Longchamps de Bérier k charakteristike a rozlíšeniu takzvaných „*legitime*“ a „*réserve*“ systémov, pričom svoje myšlienky na túto tému ďalej rozvíja aj v úvode štvrtej kapitoly, v §-e 10, nazvanom „*Succession against the will*“. Pozornosť čitateľa si rozhodne zasluhujú autorove poznámky dotýkajúce sa otázky obmedzenia testamentárnej slobody onými dvoma základnými prostriedkami („*legitime share*“ a „*réserve*“), ktoré sú v jednotlivých právnych systémoch obvykle výrazom ochrany materiálnych práv niektorých blízkych členov rodiny zomretého.

V prvej časti pomenovanej „*The Law*“, prirodzene nemôže chýbať kapitola pojednávajúca o intestátnom dedení. Autor v nej prechádza od dedenia podľa Zákona XII tabúl, cez nástupníctvo podľa prétorského práva až k úprave intestátneho dedenia v Justiniánových Novelách. Oceniť možno skutočnosť, že výklad dopĺňa prehľadným grafickým znázornením, ktoré uľahčuje porozumenie nie vždy jednoduchého systému intestátneho dedenia.

Prvú časť uzatvára kapitola s výstižným názvom „*After the death of the de cuius*“, ktorá pojednáva o rozdielnych kategóriách dedičov, o ležiacej pozostalosti (*hereditas iacens*), transmisii dedičstva, akrescencii a napokon i o spôsoboch prijatia pozostalosti. V závere kapitoly je veľmi vhodne zaradené zamyslenie sa nad okolnosťami, ktoré mohli ovplyvniť rozhodnutie o pozostalosti.

Druhú časť („*The Testator*“) autor rozčlenil do troch kapitol, v ktorých popisuje predovšetkým právne predpoklady „*under which de cuius could decide about the fate of his estate in the event of his death*“. Výklad počína kapitolou s názvom „*External formalities pertaining to the will*“, ktorá charakterizuje jednotlivé rímsko-právne formy testamentu. Tak ako v predchádzajúcich častiach, i tu poukazuje na styčné body rímskeho práva so súčasnými právnymi úpravami.

Najrozsiahlejšou kapitolou publikácie je kapitola šiesta, v ktorej sa autor zaoberá obsahom testamentu. Postupne analyzuje ustanovenie dediča, vydedenie, legáty a fideikomisy, ale i manumisie, či ustanovenia poručníka, ktoré sa rovnako mohli v testamente nachádzať. Naostatok pojednáva aj o dispozíciách, ktoré na obsah testamentu nevyhnutne viazané neboli, o kodíciloach a darovaniach pre prípad smrti.

Posledná kapitola je venovaná problematike interpretácie testamentov. Po charakterizovaní vzájomného pomeru medzi vôľou testátora a formou jej prejavu, pristupuje autor k pútavému výkladu *favoris testamenti*, ktorý je osobitým výrazovým prvkom toho, ako rímski právnici pristupovali k testamentom a ich interpretácii. Autor celkom správne prezentuje *favorem testamenti* ako všeobecnú interpretačnú tendenciu prameniacu z úcty k poručiteľovej vôli, pričom v súvislosti s ňou poukazuje i na niektoré ďalšie interpretačné postupy, ktoré boli rímskemu právu vlastné.

Ako je v kvalitných romanistických štúdiách zvykom, v práci nechýba register použitých prameňov, ktorý je spolu s prehľadným zoznamom použitých skratiek umiestnený v záverečnej časti. Domnievame sa, že vzhľadom na charakter práce by bol vhodným prínosom i vecný register, ktorého zaradenie by autor mohol pri eventuálnom ďalšom vydaní publikácie zvážiť.

Záverom možno konštatovať, že uvedená publikácia je cenným obohatením literatúry venovanej dedičskému právu. Prezentuje rímske dedičské právo nie izolovane, lež zasadené do kontextu súčasných právnych úprav a vývojových tendencií dedičského práva, teda spôsobom, ktorý možno iba uvítať. Problematika je podávaná nanajvýš výstižne a zrozumiteľne. Práca je navyše napísaná v jazyku anglickom a môže byť preto hodnotným prínosom pre najširší okruh právnych vedcov, odborníkov z praxe, ako aj laikov, ktorí sa zaujímajú o problematiku dedičského práva.

JUDr. Veronika Kleňová, Ph.D.

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave